

xuất hàng hóa; các doanh nghiệp trong tập đoàn đều có pháp nhân độc lập.”

- Ông Nguyễn Quốc Hiệp - Chủ tịch Hội đồng quản trị G.P Invest khẳng định, *tập đoàn là một sản phẩm của quá trình tích tụ tư bản kéo dài đến khi đủ lớn thì bản thân nội tại của nó có đủ tiềm năng sẽ trở thành tập đoàn dưới sự thừa nhận của thị trường chứ không phải là một sự sắp xếp duy ý chí như một số trường hợp ở Việt Nam đang làm.*

- Cũng là khái niệm tập đoàn thì ông Vũ Xuân Tiền - Chủ tịch Hội đồng tư vấn – Công ty Tư vấn VFAM Việt Nam cho rằng: “Khái

Lạm bàn về

Tập đoàn kinh tế

Lê Thị Ngọc Diệp

Trên phương diện pháp lý: Cho đến thời điểm hiện nay, vẫn chưa có một tài liệu nào ở Việt Nam chính thức đưa ra khái niệm tập đoàn kinh tế là gì. Ngoại trừ 2 văn bản pháp luật cao nhất có đề cập đến tập đoàn kinh tế đó là Luật Doanh nghiệp 2005 và văn bản dưới luật là Nghị định 139/2007/NĐ-CP. Theo Luật Doanh nghiệp Việt Nam năm 2005 thì tập đoàn kinh tế được xếp là một thành phần trong nhóm công ty, cụ thể như sau: *“Nhóm công ty là tập hợp các công ty có mối quan hệ gắn bó lâu dài với nhau về lợi ích kinh tế, công nghệ thị trường và các dịch vụ kinh doanh khác. Thành phần của nhóm công ty gồm có: Công ty mẹ, công ty con; Tập đoàn kinh tế; Các hình thức khác.”*

Trong điều 26 Nghị định 139/2007/NĐ-CP ngày 05/09/2007 có hướng dẫn bổ sung về tập đoàn kinh tế: *“Tập đoàn kinh tế bao gồm nhóm các công ty có tư cách pháp nhân độc lập, được hình thành trên cơ sở tập hợp, liên kết thông qua đầu tư, góp vốn, sáp nhập, mua lại, tổ chức lại hoặc các hình thức liên kết khác; gắn bó lâu dài với nhau về lợi ích kinh tế, công nghệ, thị trường và các dịch vụ kinh doanh khác tạo thành tổ hợp kinh doanh có từ hai cấp doanh nghiệp trở lên dưới hình thức công ty mẹ - công ty con. **Tập đoàn kinh tế không có tư cách pháp nhân, không phải đăng ký kinh doanh theo quy định của Luật Doanh nghiệp. Việc tổ chức hoạt động của tập đoàn do các công ty lập thành tập đoàn tự thỏa thuận quyết định.**”*

Như vậy, trong văn bản Luật cũng như Nghị định hướng dẫn đều không

công nhận pháp nhân của tập đoàn, tức một tập đoàn chỉ là một nhóm hoạt động tự nguyện trên cơ sở các thỏa thuận về mặt lợi ích kinh tế chứ không phải là một tổ chức hoạt động có tư cách pháp nhân.

Trên quan điểm của các nhà kinh tế, quản lý: Trên các phương tiện thông tin đại chúng ta thấy đề cập đến khái niệm này rất nhiều và cũng có nhiều ý kiến đưa ra quan điểm của mình về tập đoàn kinh tế.

- Theo Viện nghiên cứu Quản lý kinh tế Trung ương CIEM thì: “Khái niệm tập đoàn kinh tế được hiểu là một tổ hợp lớn các doanh nghiệp có tư cách pháp nhân hoạt động trong một hay nhiều ngành khác nhau, có quan hệ về vốn, tài chính, công nghệ, thông tin, đào tạo, nghiên cứu và các liên kết khác xuất phát từ lợi ích của các bên tham gia. Trong mô hình này, “công ty mẹ” nắm quyền lãnh đạo, chi phối hoạt động của “công ty con” về tài chính và chiến lược phát triển.”

- Theo ông Hồ Xuân Tùng, Phó trưởng ban Ban chỉ đạo Đổi mới và Phát triển Doanh nghiệp phát biểu trên báo Nhân Dân trong thời gian gần đây thì: “Mô hình tập đoàn là một hình thái tổ chức giữa các doanh nghiệp. Còn nhiều quan niệm khác nhau về tập đoàn, song cũng có một điểm chung nhất là: Tập đoàn doanh nghiệp là tổ chức kinh tế có kết cấu tổ chức nhiều cấp, liên kết nhau bằng quan hệ tài sản và quan hệ hợp tác nhằm đáp ứng đòi hỏi của nền sản

niệm tập đoàn kinh tế là một tổ hợp gồm nhiều doanh nghiệp độc lập, được hình thành theo quy định của pháp luật, hoạt động trong một ngành hay những ngành khác nhau, trong phạm vi một nước hay nhiều nước, tự nguyện liên kết với nhau theo những nguyên tắc và phương thức nhất định, nhằm tăng cường khả năng cạnh tranh trên thị trường và tối đa hóa lợi nhuận trong kinh doanh”.

Từ các quan điểm trên có thể rút ra một cách nhìn thống nhất rằng *tập đoàn kinh tế là một tập hợp các doanh nghiệp có tư cách pháp nhân riêng, có quan hệ với nhau dưới hình thức góp vốn và chịu sự chi phối của một pháp nhân có ảnh hưởng nhất tới các hoạt động của tập đoàn, bản thân tập đoàn không có tư cách pháp nhân.* Nhìn chung mối quan hệ trong tập đoàn gần giống với công ty mẹ và công ty con, trong đó công ty mẹ quản lý và chi phối công ty con dưới hình thức vốn cổ phần chứ không phải bằng các văn bản mang tính hành chính. Về lâu dài, để phát triển các tập đoàn kinh tế ở Việt Nam thì bắt buộc phải có thêm văn bản luật được nghiên cứu ban hành nhằm đưa hoạt động của các tập đoàn kinh tế đi vào quỹ đạo. Để có thể hiểu rõ hơn về tập đoàn kinh tế được hình thành như thế nào trong quá trình phát triển, chúng ta sẽ tìm hiểu một số mô hình tập đoàn trên thế giới.

Mối quan hệ giữa các tập đoàn là khá đa dạng, phức tạp tuy nhiên, người ta thường phân chia ra 3 mô hình sau đây: mô hình liên kết ngang, mô hình liên kết dọc, mô hình liên kết hỗn hợp.

Thứ nhất, mô hình liên kết ngang là sự kết hợp giữa các **doanh nghiệp cùng ngành** để tạo ra một tập đoàn lớn có thể cạnh tranh với các doanh nghiệp đến từ bên ngoài. Đặc trưng của mô hình này là công ty mẹ giữ vai trò quản lý, điều phối, thực hiện những khâu chính và định hướng chung cho các công ty con trong cả tập đoàn. Các công ty con thường được chuyên môn hóa và phối hợp với nhau để sản xuất ra các sản phẩm đặc thù của ngành.

Thứ hai, mô hình liên kết dọc là sự kết hợp giữa các **doanh nghiệp khác ngành nghề nhưng có mối liên hệ chặt chẽ về công nghệ**. Khi kết hợp lại dưới một tập đoàn thì các doanh nghiệp này có thể tạo thành một thể thống nhất sản xuất- thương mại- dịch vụ. Đặc trưng của mô hình này là công ty mẹ là công ty có tiềm lực kinh tế mạnh nhất, nắm giữ bộ phận then chốt trong dây chuyền công nghệ và cũng là người điều phối, định hướng chung cho cả tập đoàn.

Thứ ba, mô hình liên kết hỗn hợp là mô hình kết hợp **nhiều ngành, nhiều lĩnh vực và có mối quan hệ tài chính mật thiết**. Chính vì vậy, đặc trưng của mô hình này đôi khi công ty mẹ không cần phải là công ty sản xuất kinh doanh mà chủ yếu là công ty làm nhiệm vụ điều phối, đầu tư, kinh doanh vốn của tập đoàn đồng thời phối hợp giữa các công ty con bằng chiến lược, kế hoạch phát triển và kinh doanh thống nhất. Biến dạng của mô hình hỗn hợp này là việc đầu tư đan xen theo mối quan hệ ngang, dọc giữa các công ty của các tập đoàn với nhau thông qua thị trường chứng khoán..., và khi đó người ta còn gọi đây là mô hình liên kết mạng nhện.

Việc phân chia các mô hình tập đoàn kinh tế như vậy chỉ mang tính tương đối vì thực tế việc liên kết các công ty để thành lập tập đoàn là vô cùng phong phú, đa dạng. Ở Việt Nam thời gian qua, các tập đoàn kinh tế cũng đã được hình thành và phát triển rầm rộ không theo một mô hình nào nhất định.

Đầu tiên phải kể đến là các tập đoàn Kinh tế được thành lập theo

quyết định của Thủ tướng Chính phủ, bao gồm: Tập đoàn Công nghiệp Than - khoáng sản, Tập đoàn Bưu chính - Viễn thông, Tập đoàn Dầu khí, Tập đoàn Điện lực, Tập đoàn Công nghiệp tàu thủy Vinashin, Tập đoàn Dệt may, Tập đoàn Cao su, Tập đoàn Tài chính - Bảo hiểm. Chính phủ đã phân loại các tập đoàn này theo ngành nghề với mục đích phát triển thành các doanh nghiệp chuyên sâu, giữ vai trò chủ đạo dẫn dắt nền kinh tế. Việc thành lập này rõ ràng là theo mô hình liên kết ngang nhưng khi đi vào hoạt động thì có sự biến đổi đa dạng. Chẳng hạn như Tập đoàn Than - Khoáng sản Việt Nam bên cạnh than, còn có làm điện, đóng tàu và ô tô, khai thác chế biến khoáng sản, dịch vụ du lịch, ... Hay như Tập đoàn Điện lực cũng thành lập công ty cho thuê tài chính, ... Chính thực tế này đã cho thấy các tập đoàn kinh tế do Chính phủ thành lập bên cạnh một ngành chủ đạo còn mở rộng sang những lĩnh vực khác để kinh doanh đa năng nhằm có thể khai thác tối đa nguồn lực, tìm kiếm cơ hội tạo lợi nhuận đồng thời có thể phân tán rủi ro.

Tiếp đến là các tập đoàn kinh tế tư nhân được thành lập trong thời gian qua, mà nổi bật là Tập đoàn FPT, Tập đoàn Kinh Đô, Tập đoàn Vincom, Tập đoàn Hòa Phát, Tập đoàn Hoàng Anh Gia Lai, Tập đoàn kinh tế Mai Linh, ... với các ngành nghề kinh doanh khá đa dạng và mở rộng. Có những tập đoàn như Kinh Đô với xuất phát điểm là công ty gia đình đến nay đã trở nên lớn mạnh có cổ phần chi phối lẫn nhau ở các công ty con, công ty liên kết, các NHTM CP, các đối tác chiến lược trong và ngoài nước. Hay như tham vọng của Vincom là "thâu tóm các công ty ở ngoài nước để trở thành một tập đoàn kinh tế đa quốc gia". Còn với Tập đoàn kinh tế Mai Linh hiện với khoảng 100 đơn vị thành viên, hoạt động trên 8 lĩnh vực gồm: Vận tải, Du lịch, Thương mại, Đào tạo, Tư vấn Quản lý, Xây dựng địa ốc, Tài chính, Truyền thông và Công nghệ thông tin. Từ một số ví dụ trên ta có thể thấy rằng mô hình mà các tập đoàn kinh tế tư nhân đang áp dụng là mô hình liên kết hỗn hợp và có tập đoàn đã phát triển lên mạng nhện. Mục tiêu cuối cùng của các tập đoàn này cũng chính là đảm bảo được lợi nhuận tối đa và giảm thiểu rủi ro.

Có thể nói rằng, các tập đoàn kinh tế ở Việt Nam đang từng bước hình

thành và phát triển. Việc Chính phủ quyết định thành lập thí điểm 8 tập đoàn kinh tế cho thấy sự dè dặt trong triển khai nhưng rõ ràng là cần thiết phải phát triển mô hình này trong tương lai. Vì là thí điểm nên chúng ta có thể vừa làm vừa điều chỉnh cho phù hợp với thực tiễn, không nên để một lý luận cứng nhắc, xa rời thực tiễn. Một điểm lưu ý ở đây là các tập đoàn này được thành lập theo quyết định của Chính Phủ nên sẽ có con dấu riêng và đương nhiên sẽ có tư cách pháp nhân, ngoài ra trong thời gian đầu các tập đoàn này không phải nộp thuế thu nhập doanh nghiệp. Thiết nghĩ chúng ta cần phải nghiên cứu kỹ vấn đề này để hoàn chỉnh các văn bản pháp quy về tập đoàn kinh tế, đảm bảo sự công bằng trong phát triển giữa các tập đoàn kinh tế do Chính phủ thành lập với các tập đoàn kinh tế tư nhân tự thành lập trong thời gian qua. Ngoài ra, chúng ta cũng cần có định hướng cho các tập đoàn kinh tế nói chung phát triển, giữ vai trò đầu tàu của nền kinh tế đồng thời xây dựng một thương hiệu "tập đoàn kinh tế" mang bản sắc riêng Việt Nam như khi nhắc đến Nhật Bản là các keiretsu, Hàn Quốc là các Chaebol, Trung Quốc là Tập đoàn Doanh nghiệp và gắn với nó là các doanh nghiệp tên tuổi như Sony, Toshiba, Honda, Samsung,...

Trên đây là đôi điều lạm bàn về tập đoàn kinh tế ở Việt Nam trong thời gian qua. Đây là giai đoạn giao mùa khi chúng ta hội nhập WTO, các cam kết đa phương, song phương có hiệu lực. Do đó, việc các doanh nghiệp trong nước vươn lên khẳng định mình dù dưới hình thức tập đoàn hay một cái tên nào khác thì cũng là điều chúng ta nên hoan nghênh và cần nghiên cứu để lý thuyết quay trở lại cuộc sống, góp phần thúc đẩy thực tiễn phát triển ■

Tài liệu tham khảo

1. Luật doanh nghiệp 2005.
2. Nghị định 139/2007/NĐ-CP hướng dẫn thi hành Luật doanh nghiệp.
3. Hội chứng tập đoàn kinh tế - PGS. TS. Trần Ngọc Thơ.
4. "Chọn voi trắng hay chọn Trâu đen" Huỳnh Thế Du.
5. vnexpress.net: Việt Nam sắp có nhiều tập đoàn kinh tế - Hương Nguyệt (ngày 5/12/2003).
6. Một số thông tin tổng hợp từ internet, tạp chí. ...